Education Journal of Nakhon Si Thammarat Rajabhat University
Vol. 4 No. 1, Article ID: e1069

หลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา: เปิดโอกาสใหม่ พลิกโฉมการศึกษาไทย

Competency-Based Curriculum in Education Sandbox: Opening New Opportunities to Transform Thai Education

Received: September 16, 2024 **Revised:** November 6, 2024 **Accepted:** November 7, 2024

รมย์ชลี บุตรกริม[1*] กิตติศักดิ์ ใจอ่อน[2] และอารี สาริปา[3]
Romchalee Butkrim[1*] Kittisak Jai-on[2] and Aree Saripa[3]

[1] สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 81000
[1] Krabi Primary Educational Service Area Office, Phk Nam, Muang Krabi, Krabi, 81000
[2, 3] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ตำบลท่างิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
[1,2] Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Tha Ngio Mueang Nakhon Si Thammarat, 80280

*Corresponding Author, E-mail: romchalee.butkrim@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่หลักสูตรการศึกษาแบบเดิมยังไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ หลักสูตรฐานสมรรถนะจึงเป็นแนวทางใหม่ในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับนักเรียนให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและการทำงานในอนาคต โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและทดลองใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หลักสูตรฐานสมรรถนะยังส่งเสริมความรับผิดชอบในตนเอง ความคิดริเริ่ม และการทำงานร่วมกันระหว่างนักเรียน อีกทั้งยังเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนรู้กับสถานการณ์จริงในสังคม ผลจากการนำหลักสูตรนี้ไปใช้ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในกระบวนการเรียนการสอน ส่งผลให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายของโลกในปัจจุบันและอนาคต การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจึงเป็นก้าวสำคัญในการพลิกโฉมการศึกษาไทย และเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาในอนาคตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : หลักสูตรฐานสมรรถนะ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และพลิกโฉมการศึกษาไทย

Abstract

Education is a foundation for human resource development. It is an important part of moving the country forward in both economic and social aspects. While the traditional curriculum is still unable to succeed, the competency-based curriculum is a new approach for educational development that focuses on students be able to developing the necessary skills for using in daily life and working in the future. Schools in education sandbox play an important role in developing and testing the competency-based curriculum by giving students the opportunity to participate in learning through action, critical thinking, and creative problem solving. The competency-based curriculum also promotes self-responsibility, initiative, and collaboration among students. It also connects the knowledge that they have learned with real situations. The results of implementing this curriculum have created significant changes in the teaching and learning process, resulting in students being ready to face the challenges of the present and future world. The development of the competency-based curriculum in schools in education sandbox is an important step in transforming Thai education and is an important foundation for sustainable future development.

Keywords : Competency-Based Curriculum, Education Sandbox and Transform Thai Education

บทนำ

ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีมีความก้าวหน้า เกิดการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตลอดเวลา ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นล้วนส่งผลต่อชีวิต สังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและที่สำคัญ คือ ส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Phanthali, 2020) การศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันสมัย โรงเรียนควรปรับวิธีการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และทำงานเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นสำคัญ เพื่อผลิตบุคลากรที่มีสมรรถนะหรือความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากลยังอยู่ในระดับที่ไม่ดีนัก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก รวมทั้งตัวชี้วัดด้านการศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศไทยในปี 2561 มีแนวโน้มของอันดับและคะแนนที่ลดลงจากปี 2560 ทั้งด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษา ปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ด้านการมุ่งความเป็นเลิศและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งด้านการปรับปรุงการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (Office of the Education Council, 2020) อีกทั้ง ผลจากโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล หรือ PISA (Programme for International Student Assessment) ซึ่งริเริ่มโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีศักยภาพหรือความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง โดย PISA ประเมินนักเรียนอายุ 15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ โดยได้ทำการประเมินทุก 3 ปี อย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการศึกษาและมุ่งให้ข้อมูลแก่ระดับนโยบาย PISA เน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้ความรู้และทักษะในชีวิตจริงมากกว่าการเรียนรู้

ตามหลักสูตรในโรงเรียน หรือเรียกว่า “ความฉลาดรู้” (Literacy) ใน 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยในประเทศไทย ได้ดำเนินการจัดสอบเมื่อเดือนสิงหาคม 2565 ซึ่งมีนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการประเมินจาก 279 โรงเรียน ในทุกสังกัดการศึกษา พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์ 394 คะแนน ด้านวิทยาศาสตร์ 409 คะแนน และด้านการอ่าน 379 คะแนน ซึ่งเมื่อเทียบกับ PISA 2018 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของประเทศไทยทั้งสามด้านลดลง ทั้งนี้ ผลการประเมินของประเทศไทยตั้งแต่ PISA 2000 จนถึง PISA 2022 พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์และการอ่านมีแนวโน้มลดลง ส่วนด้านวิทยาศาสตร์ถือว่าไม่เปลี่ยนแปลงทางสถิติ (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2023) และจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Education Test: O-NET) ที่จัดโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ หรือ สทศ. ซึ่งเป็นการจัดสอบสำหรับนักเรียนชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 เพื่อวัดคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษาของนักเรียนและโรงเรียน โดยใช้มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกรอบในการออกแบบทดสอบ พบว่าค่าเฉลี่ยในทุกสาระการเรียนรู้ต่ำกว่า 50 และมีแนวโน้มต่ำลงทุกปี (Independent Committee for Education Reform, 2019)

จากปัญหาคุณภาพผู้เรียนโดยรวม คุณภาพของผู้เรียนต่ำเกิดจากหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทั้งครูและผู้เรียน ผู้บริหารและนโยบาย หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผล การบริหารจัดการทางด้านกายภาพ งบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก อีกทั้งผู้ปกครอง ชุมชน และนโยบายและการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ต่างส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู รวมถึงรัฐและนโยบายระดับชาติ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อครูและนักเรียนเช่นเดียวกัน คุณภาพของนักเรียนจึงมีผลมาจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างบริบทต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวผู้เรียน

การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง มีเจตคติที่ดี มีทักษะสำคัญ และมีความรู้พื้นฐาน พร้อมสำหรับการพัฒนาประเทศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E.2560, 2017) จึงให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษา ในหมวด 16 การปฏิรูปประเทศ มาตรา 261 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระเพื่อดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิรูปการศึกษา คือ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาจำนวน 7 ประเด็น ซึ่งหนึ่งในประเด็นที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษา คือ ประเด็นที่ 6 การปรับโครงสร้างของหน่วยงานในระบบการศึกษา เพื่อบรรลุเป้าหมายในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนโดยได้กำหนดให้มี “พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา” ขึ้น (Kongsanoh, 2023) เพื่อให้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้ทดลองใช้วิธีการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ไม่ถูกจำกัดด้วยกฎเกณฑ์และกรอบการเรียนการสอนแบบเดิม ๆ สามารถเลือกใช้นวัตกรรมได้อย่างอิสระเพื่อเพิ่มคุณภาพผู้เรียน ปรับใช้หลักสูตรได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การพลิกโฉมการศึกษาไทย

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาคืออะไร

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ พื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox Act B.E.2562, 2019)

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ พื้นที่การศึกษาที่ได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่สำหรับการทดลองนวัตกรรมการศึกษา โดยให้อำนาจแก่สถานศึกษาในการบริหารงานได้อย่างอิสระและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้ โดยมีหน่วยงานส่วนกลางให้การสนับสนุนทั้งในด้านทรัพยากรและกลไกการหนุนเสริมแก่โรงเรียนในพื้นที่อย่างเหมาะสมผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของพื้นที่ (Suungkawatin and Chumphong, 2018)

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ พื้นที่พิเศษในการจัดการศึกษาที่เอื้อให้คนในพื้นที่และทุกภาคส่วนรวมพลังร่วมจัดการศึกษา เรียนรู้การสร้างและใช้ นวัตกรรมการศึกษาร่วมกันเพื่อตอบโจทย์ผู้เรียน และคุณภาพการศึกษาของพื้นที่ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จะเป็นพื้นที่เรียนรู้ ทดลอง นำร่องระบบ กลไก นวัตกรรมการบริหารจัดการ นวัตกรรมการเรียนการสอน และนวัตกรรมเชิงนโยบาย โดยผสานจุดแข็งของการปฏิรูปการศึกษาทั้ง 2 ทิศทาง ทั้งการปฏิรูปจากบนลงล่าง และการปฏิรูปจากล่างขึ้นบน (Sotthayakom and Prasertsang, 2019)

สรุปได้ว่า พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ พื้นที่พิเศษที่ได้รับการประกาศอย่างเป็นทางการเพื่อให้สถานศึกษาและองค์กรต่างๆในพื้นที่ ได้ทดลองแนวคิดและวิธีการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่นอกเหนือจากกรอบการศึกษาเดิม โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบันมากขึ้น

เหตุใดจึงต้องมีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น (2) ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา (3) กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษา และสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ (4) สร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox Act B.E.2562, 2019) โดยเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ ต้องพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพมีความใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้ มีความรู้เท่าทันโลก และมีทักษะในการประกอบอาชีพตามความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน และให้รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมกันพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้อย่างแท้จริงสมควรกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิรูปการบริหารและการจัดการการศึกษาขึ้นเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษาอันเป็นการนำร่องในการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำ รวมทั้งมีการขยายผลนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนและวิธีการปฏิบัติที่ดีไปใช้ในสถานศึกษาอื่น

โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศประกาศจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา นำร่องขึ้นจำนวน 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสตูล ระยอง ศรีสะเกษ เชียงใหม่ กาญจนบุรี นราธิวาส ยะลา และจังหวัดปัตตานี ในห้วงเดือน สิงหาคม - ตุลาคม 2561 ตามลำดับ เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ต่อมาได้มีประกาศให้จังหวัดชายแดนภาคใต้แยกจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ทำให้ ณ ปัจจุบัน พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ กาญจนบุรี ศรีสะเกษ ระยอง สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส (Question thread 005 R, 2023) ต่อมามีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาอีก 11 จังหวัด เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565 ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร จังหวัดกระบี่ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จังหวัดภูเก็ต จังหวัดแม่ฮ่องสอนจังหวัดสงขลา จังหวัดสระแก้ว จังหวัดสุโขทัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดอุบลราชธานี (Announcement from the office of the Prime Minister on Defining Education Sandbox, 2022) ทำให้ปัจจุบันพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีรวม 19 พื้นที่

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเปิดโอกาสใหม่ได้อย่างไร

พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ.2562 (Education Sandbox Act B.E.2562, 2019) มาตรา 20 (4) นำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และมาตรา 25 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับการปรับเพื่อนำไปใช้ตามมาตรา 20 (4) ต้องครอบคลุมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยต้องจัดสาระการเรียนรู้รายวิชาให้หลากหลายและสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดหรือ ความสนใจของผู้เรียน และสภาพภูมิสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้สถานศึกษามีอิสระในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อตอบโจทย์ความท้าทายของโลกในปัจจุบัน ความต้องการของประเทศและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยอาจจะใช้หรือไม่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาก็ได้ และมติคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2563 เห็นชอบให้ หลักสูตรอิงสมรรถนะ เป็นหลักสูตรตามมาตรา 25 วรรคสี่ คือ สถานศึกษานำร่องที่ประสงค์จะจัดการเรียนการสอนโดยไม่ใช้หลักสูตรตามมาตรา 20 (4) หรือโดยใช้หลักสูตรต่างประเทศต้องเสนอคณะกรรมการขับเคลื่อนเพื่อขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ดังนั้น โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสามารถประยุกต์ใช้แนวคิด หลักการของหลักสูตรฐานสมรรถนะ หรือใช้นวัตกรรม แนวคิดใหม่ ๆ ไปทดลองพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองได้ ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามมาตรา 26 สถานศึกษาหรือคณะกรรมการขับเคลื่อนของจังหวัด ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรทางการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนภาคเอกชน และผู้แทนภาคประชาสังคม รวมถึงผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัด ซึ่งออกแบบโดยใช้แนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะ ไปลองใช้ในโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยสถานศึกษาที่เข้าร่วมมีอิสระในการใช้หลักสูตร 4 ประเภท ดังนี้ (Education Sandbox, 2020)

หลักสูตรประเภทที่ 1 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับการปรับและได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เป็นหลักสูตรตามมาตรา 25 วรรคหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเห็นชอบให้มีการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามมาตรา 20 (4)

ทั้งนี้หลักสูตรที่ปรับใช้ดังกล่าวจะต้องครอบคลุมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจะต้องมีการบูรณาการสาระการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและสภาพภูมิสังคม รวมทั้งมีกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

หลักสูตรประเภทที่ 2 หลักสูตรที่ปรับเพิ่มเติมจากหลักสูตรที่คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาให้ความเห็นชอบไปแล้ว เป็นหลักสูตรตามมาตรา 25 วรรคสอง ที่สถานศึกษานำร่องต้องการปรับ เพิ่มเติมจากหลักสูตรตามประเภทที่ 1 ซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามมาตรา 20 (4)

หลักสูตรประเภทที่ 3 หลักสูตรอื่น ๆ ที่สถานศึกษานำร่องประสงค์จะจัดการเรียนการสอนโดยไม่ใช้หลักสูตรตามมาตรา 20 (4) เป็นหลักสูตรตามมาตรา 25 วรรคสี่ ซึ่งคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรม การศึกษา เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2563 มีมติเห็นชอบให้สถานศึกษานำร่องสามารถประยุกต์ใช้แนวคิด หลักการของหลักสูตรอิงสมรรถนะหรือหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับใหม่ หรือใช้นวัตกรรมหรือแนวคิดใหม่ๆ ไปทดลองพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองได้ รวมทั้งสถานศึกษานำร่องสามารถปรับการจัดการเรียน การสอนและวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตรดังกล่าว

หลักสูตรประเภทที่ 4 หลักสูตรต่างประเทศ เป็นหลักสูตรตามมาตรา 25 วรรคสี่ ที่สถานศึกษานำร่องประสงค์จะจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรต่างประเทศจะต้องเสนอคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

จากวัตถุประสงค์ของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายอำนาจให้กับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความสำเร็จของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับใช้หลักสูตรที่เหมาะสม หลักสูตรประเภทที่ 3 ซึ่งก็คือหลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นทางเลือกที่ควรพิจารณาอย่างยิ่งสำหรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากเน้นพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการปฏิบัติจริงและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน แทนการมุ่งเน้นเพียงการเรียนรู้ทางทฤษฎี สอดคล้องกับความต้องการของโลกปัจจุบันยืดหยุ่นและหลากหลาย ลดความเหลื่อมล้ำ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

หลักสูตรฐานสมรรถนะคืออะไร

หลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรยึดความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก การออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้จะกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ หลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ จัดทำขึ้นเพื่อประกันว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่างๆ ตามที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้หรือเนื้อหาวิชาที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งพัฒนาในด้านทักษะ ความสามารถ เจตคติ และค่านิยม อันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและอนาคตของผู้เรียนในอนาคต หลักสูตรนี้มีโครงสร้างแสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ความสามารถในด้านต่างๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละระดับการศึกษาและในแต่ละระดับชั้น ทักษะและความสามารถจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้ทักษะและความสามารถที่มีในแต่ละระดับเป็นฐานสำหรับเพิ่มพูนทักษะและความสามารถในระดับต่อไป (Buasri, 1992 as cited in Office of the Education Council, 2024)

หลักสูตรฐานสมรรถนะ หมายถึง หลักสูตรที่เน้นส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในการปรับใช้องค์ความรู้ที่หลากหลายในสถานการณ์จริง ออกแบบกลยุทธ์และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยพลิกแพลงและอย่างยืดหยุ่นในระยะยาว ตลอดจนมีสุขภาวะที่ดี สามารถปรับเปลี่ยนเส้นทางชีวิตให้สอดคล้องกับความผันผวนของโลกและความก้าวหน้าทางวิทยาการได้ (Noola, 2022)

หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency–based Curriculum) จะกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency Standards) ขึ้นเป็นสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ สมรรถนะที่กำหนดให้ผู้เรียน โดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ (1) สมรรถนะหลักที่เรียกว่า Core Competency เป็นสมรรถนะที่เรียกว่า สมรรถนะข้ามวิชาหรือคร่อมวิชา คือ เป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย หรือนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ลึกซึ้งขึ้น สมรรถนะในลักษณะนี้ กล่าวอย่างง่าย ๆ ได้ว่า เป็นสมรรถนะที่มีลักษณะ “Content–free” คือ ไม่เกาะติดเนื้อหา หรือไม่ขึ้นกับเนื้อหา เพียงแต่ว่าบางสมรรถนะ อาจพัฒนาได้ดีกว่ากับเนื้อหาบางเนื้อหา ตัวอย่างสมรรถนะประเภทนี้ เช่น สมรรถนะการคิดขั้นสูง สมรรถนะการทำงานแบบรวมพลัง สมรรถนะทักษะชีวิต ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้ สามารถใช้เนื้อหาสาระใด ๆ ก็ได้ในการพัฒนา (2) สมรรถนะเฉพาะ หรือ Specific Competency เป็นสมรรถนะเฉพาะวิชา/ สาขาวิชา ซึ่งจำเป็นสำหรับวิชานั้น ๆ เช่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จะมีสมรรถนะเฉพาะของวิชา เช่น สมรรถนะด้านหลักภาษา สมรรถนะด้านการประพันธ์ การเขียนกลอน โคลง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษา มีสมรรถนะด้านการวาดภาพ การปั้นการประดิษฐ์ เป็นต้น สาระวิชาต่าง ๆ จะมีสมรรถนะเฉพาะวิชาของตน ซึ่งมีลักษณะเป็น “ทักษะ” (Skill) หากผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะจนสามารถใช้งานได้ และพัฒนาให้ใช้ได้จนทำได้อย่างดี คล่องแคล่ว ชำนาญขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้ทักษะนั้นในการทำงานและในสถานการณ์ที่หลากหลาย ทักษะนั้นก็จะพัฒนาเป็นสมรรถนะสมรรถนะทั้ง 2 ประเภท ไม่ว่าจะเป็นสมรรถนะหลัก หรือสมรรถนะเฉพาะ ต่างก็มีระดับตั้งแต่ง่ายไปยาก ซึ่งหลักสูตรจะต้องกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบไต่ระดับ ไปตามระดับความสามารถของตน (Khammanee, 2019)

ลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรที่ยึดความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก การออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้จะมีการกำหนดเกณฑ์ ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ หลักสูตรที่เรียกว่าหลักสูตรเกณฑ์ ความสามารถจัดทำขึ้นเพื่อประกันว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้ หรือเนื้อหาวิชาที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งพัฒนาในด้านทักษะความสามารถเจตคติและค่านิยมอันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและอนาคตของผู้เรียนในอนาคต หลักสูตรนี้มีโครงสร้างให้เห็นถึงเกณฑ์ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละระดับการศึกษา และในแต่ละระดับชั้นทักษะและความสามารถจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้ทักษะและความสามารถที่มีในแต่ละระดับเป็นฐานสำหรับเพิ่มพูนทักษะ และความสามารถในระดับต่อไป (Buasri, 1992 as cited in Office of the Education Council, 2024)

สรุปได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรที่ยึดความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถหรือสมรรถนะในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ได้เน้นเพียงแค่การให้ความรู้ในเชิงทฤษฎี แต่จะเน้นการฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาหรือปฏิบัติงานในชีวิตจริง

ทำไมต้องเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ

จากที่กล่าวไว้ในบทนำ เมื่อพิจารณาจากทั้งผลจากโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล หรือ PISA (Programme for International Student Assessment) และผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Education Test: O-NET) คุณภาพของผู้เรียนในประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่มีไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ผลจากการจัดการศึกษาทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล มีข้อค้นพบว่า แม้จะผู้เรียนจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จ มีคุณลักษณะเป็นที่น่าพอใจ แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาจำนวนมาก แต่ไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่ขาดความสมดุล เน้นทางด้านสติปัญญาความรู้ แต่ขาดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ มีความรู้แต่ปฏิบัติตามสิ่งที่รู้ไม่ได้ เรียนรู้โดยจดจำความรู้ เข้าใจในระดับผิวเผิน ไม่รู้ลึก ไม่รู้จริง ทำให้ไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ไม่เชี่ยวชาญ ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้ศักยภาพและความถนัดของตน เรียนเพื่อสอบ ไม่ได้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน (Independent Committee for Education Reform, 2019) จากปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ต้องปรับหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ในระดับนานาชาติ หลายประเทศประสบปัญหาเรื่องคุณภาพของผู้เรียน จึงได้ให้ความสนใจในการปฏิรูปหลักสูตร โดยให้ความสำคัญกับหลักสูตรฐานสมรรถนะและการกำหนดเป้าหมายคุณภาพของผู้เรียนที่ชัดเจน โดยการกำหนดเป็นทักษะและสมรรถนะสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในโลกยุคใหม่ เช่น สาธารณรัฐเคนยา สาธารณรัฐรวันดา รัฐ Alberta ประเทศแคนาดา รัฐ New York ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐคูเวต สาธารณรัฐโปรตุเกส สาธารณรัฐเอสโตเนีย ประเทศแทนซาเนีย โดยจะยกตัวอย่างผลของการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ดังนี้

Kimario and Otieno (2022) ได้ศึกษาผลของหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มีต่อความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียน: การศึกษาโรงเรียนมัธยมในสภาเทศบาลเมืองอารูชา ประเทศแทนซาเนีย จากผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของหลักสูตรฐานสมรรถนะต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนขึ้นอยู่กับการดำเนินการตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพในวัตถุประสงค์ในการประเมินการดำเนินการของหลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนมัธยมศึกษาในสภาเมืองอารูชา ผลการวิจัยนี้เผยให้เห็นว่ามีประสิทธิภาพในการดำเนินการหลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนที่นำการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกและแรงจูงใจมาสู่นักเรียนในความปรารถนาที่จะเรียนรู้และกระหายความรู้ เห็นได้ชัดว่าสิ่งนี้ได้รับการประเมินในการดำเนินการหลักสูตรฐานสมรรถนะโดยใช้แนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งนักเรียนสามารถสำรวจมุมมองโลกของตนเองและความสามารถหลายอย่างที่ซ่อนอยู่ทั้งหมด นอกจากนี้ การศึกษาสรุปว่า ผลกระทบของหลักสูตรฐานสมรรถนะถูกมองว่าเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินการในพื้นที่การศึกษา เมื่อผู้เรียนได้เรียนหลักสูตรฐานสมรรถนะในขณะที่อยู่ในโรงเรียน พวกเขาสามารถใช้ทักษะต่างๆ สำหรับการพัฒนาบุคคลและชุมชนหลังการศึกษา

Muchira et al. (2023) ศึกษาการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ (CBC) ในเคนยา: ความท้าทายและบทเรียนจากเกาหลีใต้และสหรัฐอเมริกา โดยงานวิจัยนี้เป็นการตรวจสอบลักษณะ การตรากฎหมายและการประเมินแบบจำลองหลักสูตรฐานสมรรถนะ ในสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ เพื่อเน้นบทเรียนและกลยุทธ์ที่เคนยาสามารถใช้เพื่อปรับปรุงการดำเนินการหลักสูตรฐานสมรรถนะ การทบทวนขอบเขตของฐานข้อมูลต่าง ๆ ได้ดำเนินการเพื่อค้นหาบทความที่ผ่านการตรวจสอบโดยเพื่อนซึ่งบันทึกหลักฐานเชิงประจักษ์ ในการดำเนินการและประเมินแบบจำลองการศึกษาหลักสูตรฐานสมรรถนะในสหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ และเคนยา นักวิจัยจากแต่ละประเทศได้คัดกรอง ดึงข้อมูล และประเมินบันทึกโดยใช้มาตราส่วนการให้คะแนนคุณภาพที่กำหนดเองตามรายการรายงานที่ต้องการสำหรับการตรวจสอบอย่างเป็นระบบและรายการตรวจสอบส่วนขยาย

การวิเคราะห์เมตาสำหรับการตรวจสอบขอบเขต หลักฐานจากสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ พบว่า การนำหลักสูตรฐานสมรรถนะ ไปใช้ส่งผลให้ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การรับรู้ความสามารถในตนเอง และความเป็นอิสระในผู้เรียนดีขึ้น

กระทู้ถามที่ 005 ร. ในราชกิจจานุเบกษา (Question thread 005 R., 2023, p. 53-54) เรื่องขอทราบผลการประเมินการดำเนินงาน การบริหารจัดการ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เรียนว่า สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้ศึกษา เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนสถานศึกษา จะเข้าร่วมเป็นสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และหลังเข้าร่วมเป็นสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในช่วง 1 ปีแรกของการดำเนินการ ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดระยอง โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านเจตคติ (Attitude) ได้ใช้เครื่องมือผังกราฟฟิก (Graphic Organizer) มีการวัดและประเมินผลนักเรียน จำนวน 175 คน ส่วนผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ (Knowledge) และทักษะ(Skill) ใช้การวิเคราะห์เชิงถดถอย (Regression Analysis) จากข้อมูลคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2561 และปีการศึกษา 2562 ของนักเรียนจำนวน 40,244 คน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,000 แห่ง ประกอบด้วยสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 54 แห่ง และสถานศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสถานศึกษานำร่องอีก 946 แห่ง ผลการศึกษาวิจัย พบว่า เจตคติด้านแรงจูงใจในการเรียน (Learning Motivation) ของผู้เรียน ภายหลังสถานศึกษาเข้าร่วมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในทางบวก นักเรียนมีความสุขในการมาเรียนและมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น สำหรับเจตคติทางปัญญา (Intellectual Attitude) นักเรียนกลุ่มอ่อนมีความเข้าใจในการเรียนมากขึ้น ซึ่งสาเหตุที่สำคัญ คือครูเปลี่ยนวิธีการสอน โดยให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนร่วมชั้นมากขึ้น มีวิธีการสอน รูปแบบใหม่โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถออกแบบผลงานได้เอง ด้านผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ และทักษะยังไม่พบความเปลี่ยนแปลงทั้งก่อนและหลังเข้าร่วม เป็นสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเกิดจากผลลัพธ์ด้านความรู้ และทักษะต้องใช้ระยะเวลาจึงจะเห็นการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติจริง ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงจะเห็นได้ชัดเจน ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 3 ปี และจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนต้องใช้เวลาอย่างน้อย 5 ปี นอกจากนี้ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระหว่างผู้เรียนในสถานศึกษานำร่องและผู้เรียนในสถานศึกษาที่ไม่ได้เข้าเป็นสถานศึกษานำร่อง โดยใช้วิธีการลงพื้นที่ติดตามการบริหารและการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง และนักเรียน พบว่า มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน ที่ให้อิสระในการปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ และผู้เรียน มีความสนใจต่อกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning

จากผลที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งนักเรียนสามารถสำรวจมุมมองโลกของตนเองและความสามารถหลายอย่างที่ซ่อนอยู่ทั้งหมด มีการรับรู้ความสามารถในตนเอง ผู้เรียนมีทักษะการแก้ปัญหาดีขึ้น มีเจตคติด้านแรงจูงใจในการเรียน มีความสุขในการมาเรียนและมีส่วนร่วมในการเรียนมาก

หลักสูตรฐานสมรรถนะ พลิกโฉมการศึกษาไทย

จากที่กล่าวมาตั้งแต่ต้น กล่าวได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum) ได้รับการพิจารณาว่าเป็นหนึ่งในแนวทางที่สำคัญในการพลิกโฉมการศึกษาไทย เนื่องจากมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาความสามารถที่สำคัญต่อการใช้ชีวิตและการทำงานของผู้เรียนในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการนำแนวคิดนี้เข้ามาปรับใช้สามารถพลิกโฉมระบบการศึกษาไทยในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. เปลี่ยนจากการท่องจำสู่การปฏิบัติ หลักสูตรฐานสมรรถนะเน้นให้ผู้เรียนฝึกฝนการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาจริง ซึ่งต่างจากระบบการศึกษาที่เน้นการท่องจำเพื่อสอบผ่าน การมุ่งเน้นที่สมรรถนะทำให้ผู้เรียนมีทักษะที่สามารถใช้งานได้จริงในชีวิตและการทำงาน

2. ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเฉพาะบุคคล การศึกษาตามหลักสูตรฐานสมรรถนะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ในแนวทางและความเร็วของตนเอง การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและปรับให้เข้ากับความสนใจและความสามารถเฉพาะบุคคล จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

3. เน้นทักษะในชีวิตจริงและทักษะศตวรรษที่ 21 หลักสูตรนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตและประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญในการปรับตัวกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4. การประเมินผลตามสมรรถนะ การประเมินผลในระบบนี้ไม่ได้เน้นแค่การทดสอบเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการประเมินจากการปฏิบัติงานจริง เช่น การทำโครงการ การนำเสนอผลงาน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การประเมินผลลัพธ์ที่สามารถวัดผลได้จริงจะทำให้การศึกษาไทยมีความน่าเชื่อถือและยกระดับมาตรฐานของผู้เรียนให้สูงขึ้น

5. สร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ หลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ของตนเอง

ทั้งนี้ การพลิกโฉมการศึกษาไทย ก็คือการปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมในยุคปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการพลิกโฉมนี้ไม่เพียงแต่ปรับเปลี่ยนวิธีการสอน แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาหลักสูตร การประเมินผล และการเตรียมครูผู้สอนให้มีความพร้อมในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน การพลิกโฉมการศึกษาไทยมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะทั้งด้านทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในการดำรงชีวิตและทำงานในศตวรรษที่ 21 หลักสูตรฐานสมรรถนะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยเตรียมความพร้อมการจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะ ควรศึกษาบริบทและเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะ ร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะและตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฐานสมรรถนะศึกษาบริบทของสถานศึกษา นำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้การวางแผนการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะร่วมกับครูผู้สอน ทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ การนิเทศ กำกับ ติดตาม และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ทั้งนี้ เพราะการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้นั้นเป็นการนำไปปฏิบัติกับผู้เรียนจะต้องมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมมีความหลากหลาย และประเมินหลักสูตรฐานสมรรถนะกำหนดเกณฑ์การประเมินหลักสูตรให้เป็นที่ยอมรับและผ่านความเห็นชอบจากทุกภาคส่วนที่สะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนตามสภาพจริง การประเมินหลักสูตรเป็นประจำทุกปี และกำหนดให้เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา เกณฑ์การประเมินหลักสูตรต้องมีองค์ประกอบที่ครบถ้วน มีวิธีการประเมินที่หลากหลายและได้รับการยอมรับจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรกำหนดเป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษา

บทสรุป

หลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เป็นก้าวสำคัญในการพลิกโฉมการศึกษาไทย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 แทนที่จะเน้นการท่องจำเนื้อหาวิชาแบบเดิม ๆ หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้แบบปฏิบัติการและการแก้ปัญหาจริง การประเมินผลจะมุ่งเน้นที่ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆ ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในโลกปัจจุบัน นอกจากนี้ หลักสูตรฐานสมรรถนะยังส่งเสริมให้ครูมีบทบาทเป็นผู้นำทางการศึกษา ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน และใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักสูตรนี้มาใช้ในโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษายังช่วยสร้างความหลากหลายในแนวทางการเรียนรู้ ทำให้การศึกษาไทยเกิดความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจึงเป็นการเปิดโอกาสใหม่ของโรงเรียนในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ มีอิสระในการที่จะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะอย่างแท้จริง โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง ผ่านการพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 (มาตรา5) เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาและเป้าหมายการจัดการศึกษาของพื้นที่นวัตกรรมตามหลักเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอกที่คณะกรรมการขับเคลื่อนกำหนด ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนชุมชนและสถานศึกษา ความพร้อมของบุคลากรในสถานศึกษา นวัตกรรมการศึกษาที่สถานศึกษาเลือกใช้ จึงจะส่งผลให้การศึกษาไทยมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

References

Announcement from the office of the Prime Minister on Defining Education Sandbox. (2022, December 20). *Thai Government Gazette*. Volume 139 Special part 296 D. p.8. (in Thai)

Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560. (2017, April 6). *Thai Government Gazette*. Volume 134 Part 40 A. pp. 1-90. (in Thai)

Education Sandbox. (2020, December 3). *Independence of pilot educational institutions in the use of the curriculum under the Education Sandbox Act B.E. 2562.* Education Sandbox. https://www.edusandbox.com/independence-of-school/ (in Thai)

Education Sandbox Act B.E. 2562. (2019, April 30). *Thai Government Gazette*, Volume 136 Part 56 A. pp. 102-120. https://elibrary.ksp.or.th/doc_num.php?explnum_id=5449 (in Thai)

Independent Committee for Education Reform. (2019). *Specific report number 12 Competency-Based Curriculum and Instruction*. Bangkok: Office of the Independent Committee for Education Reform. Retrieved from (in Thai)

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2023, December 6). *Press release on PISA 2022*. PTSA Thailand. https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/ (in Thai)

Khammanee, T. (2019). 10 Core competency raise smart Thai children, live happily, have high abilities and care about society. In Secretariat Office of the Teachers' Council of Thailand (Ed), *Teacher's Day souvenir 2019*. (pp. 48 - 51). Bangkok: Secretariat Office of the Teachers' Council of Thailand. http://portal.psclib.com/ksp/ebooks/0208.pdf (in Thai)

Kimario, T. T. & Otieno, K. O. (2022). Effects of Competency - Based Curriculum on Students' Education Achievement: A Study of Secondary Schools in Arusha City Council, Tanzania. *Journal of Research Innovation and Implications in Education, 6*(1), 201 – 210. retrieved from https://jriiejournal.com/effects-of-competency-based-curriculum-on-students-education-achievement-a-study-of-secondary-schools-in-arusha-city-council-tanzania/

Kongsanoh, S. (2023, December). *Education Sandbox*. Roiruengmeungthai Program. Parliament Radio Station. https://prt.parliament.go.th/server/api/core/bitstreams/97b1303a-dcc2-4660-8c94-7496cdf35c7d/content (in Thai)

Muchira, J. M., Morris, R. J., Wawire, B. A., & Oh, C. (2023). Implementing Competency Based Curriculum (CBC) in Kenya: Challenges and Lessons from South Korea and USA. *Journal of Education and Learning, 12*(3), 61-77. https://doi.org/10.5539/jel.v12n3p62

Noola, C. (2022, January 17). *Competency-Based Curriculum is not paper, But it's a culture*. Equitable Education Fund. https://www.eef.or.th/teaching-learning-and-assessing-21st-century-skills/ (in Thai)

Office of the Education Council. (2020). *Thai education situation 2018/2019 Educational reform in the digital age.* Nonthaburi: Parbpim Company Limited. (in Thai)

_____. (2024). *Report on the study of the process and results of Competency-Based Curriculum and Instruction*. Bangkok: Office of the Education Council. (in Thai)

Phanthali, P. (2020). Social Changes in the 21st Century. *Buddhism in Mekong Region Journal*, *3*(2), 44–55. Retrieved from https://so06.tci-thaijo.org/index.php/bmrj/article/view/251411 (in Thai)

Question thread 005 R. (2023, March 20). *Thai Government Gazette*, Volume no.140 Special part 66 d, pp. 51-55. Retrieved from https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/140D066S0000000005100.pdf (in Thai)

Sotthayakom, P., & Prasertsang, K. (2019, July 18). *6 minutes for knowing Education Sandbox, Video clip presented to the Basic Education Committee.* Education Sandbox. https://www.edusandbox.com/video-educationalinnovation/ (in Thai)

Suungkawatin, S. J. & Chumphong, C. (2018, August 21). *Independent schools in Education Sandbox*. Matichon online. https://www.matichon.co.th/columnists/news_1092807 (in Thai)